

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова приймальної комісії
ПВНЗ «Київський медичний

університет»

Ректор

Борис ІВНЄВ

2024

ПРОГРАМА

фахового вступного іспиту (письмового тестування) з дисципліни
«Педагогіка та психологія» (замість ЄФВВ)
для вступників, які вступають на основі НРК7 для здобуття освітнього
ступеня «Магістр» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»,
спеціальності 053 «Психологія»
(освітньо-професійна програма «Клінічна психологія»)

Київ – 2024

ояснювальна записка

Програма фахового вступного іспиту (письмового тестування) з дисципліни «Педагогіка та психологія» для вступників (громадян України, які користуються спеціальними умовами участі у конкурсному відборі), та вступають на основі НРК7 (з будь-якої спеціальності) для здобуття освітнього ступеня «Магістр» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія» (освітньо-професійна програма «Клінічна психологія»).

Програма фахового вступного іспиту укладена відповідно до:

- Закону України «Про освіту», «Про вищу освіту»;
- Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2024 році, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 06.03.2024 року №266 «Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2024 році», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14.03.2024 за №379/41724 зі змінами та доповненнями (далі Порядок прийому);
- Програми предметного тесту з педагогіки та психології єдиного фахового вступного випробування затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 01.04.2024 року № 426
- Правила прийому на навчання для здобуття вищої освіти у Приватному вищому навчальному закладі «Київський медичний університет» в 2024 році (зі змінами та доповненнями).

Фаховий вступний іспит може проходити в змішаному форматі (в аудиторії та за допомогою інформаційно-комунікативних технологій, при цьому належним чином забезпечується ідентифікація особи що складає іспит).

Метою фахового вступного іспиту є діагностика рівня сформованості базових знань з основ педагогіки та загальної психології, зокрема рівня обізнаності вступників у термінологічному апараті названих наук, що відображає рівень їхньої теоретичної підготовки для здобування освітнього ступеня магістра із спеціальності 053 «Психологія».

Завдання фахового вступного іспиту спрямовані на перевірку ступеня первинного розуміння вступниками перспектив та шляхів оволодіння професійною діяльністю клінічного психолога, в якій психолого-педагогічні знання є відпочатковими для дальшого здобування загальних та спеціальних кваліфікацій.

Випробування проводиться у формі письмового тестування.

У даній програмі наведено опис та короткий зміст дисциплін, зразків тестів фахового вступного іспиту, критерії оцінювання відповідей та список літературних джерел для самопідготовки до випробування.

2. Тематичний зміст тестів з педагогіки

Блок 1. Педагогіка як наука про людину. Об'єкт, предмет, функції та завдання педагогіки. Основні категорії педагогіки: освіта, навчання, виховання, формування, розвиток, самоосвіта, самовиховання, саморозвиток. Структура та основні галузі педагогіки. Система педагогічних наук (загальна педагогіка, вікова педагогіка, спеціальна педагогіка, історія педагогіки, порівняльна педагогіка, соціальна педагогіка тощо).

Зв'язок педагогічної науки з іншими науками (з філософією, психологією, історією, соціологією, етикою, естетикою, анатомією дитячого організму, віковою фізіологією, математикою тощо).

Процес розвитку особистості. Поняття «індивід», «індивідуальність», «людина», «особистість». Біологічні (вродженість, спадковість) та соціальні (соціалізація, середовище, діяльність та виховання) чинники та закони психічного розвитку особистості. Спадковість і розвиток. Вплив середовища на розвиток особистості. Розвиток, виховання і формування особистості. Діяльність як фактор розвитку. Діагностика розвитку.

Характеристика особистості здобувача як суб'єкта освітнього процесу. Мотиви та мотивація особистості. Потреби, інтереси, переконання, ідеали. Спрямованість особистості. Мотивація навчальної діяльності. Гра, навчання, праця як види діяльності. Діяльність учня в освітньому процесі та її види. Сутність та характеристика навчальної діяльності школяра.

Блок 2. Історія педагогіки та педагогічні методи дослідження. Педагогічна теорія Я. Коменського. Принцип природовідповідності, вікова періодизація та система шкіл за Я. Коменським. Розробка принципів і правил навчання, змісту освіти, методів роботи у закладі освіти, організації процесу навчання за Я. Коменським.

Проблеми розвитку особистості у педагогічній спадщині Г. Сковороди. Освітня діяльність і педагогічні погляди Г. Сковороди. Погляди Г. Сковороди на моральне виховання, етику, розвиток і виховання розуму. Трансформація в творчості Г. Сковороди принципу природовідповідності виховання, ідеї «сродної праці» як найбільшої потреби людини.

«Вільне виховання» в педагогічній системі М. Монтесорі. Концептуальні засади педагогічної технології М. Монтесорі «Будинок вільної дитини». Особливості змісту педагогічної технології М. Монтесорі.

Антропоцентризм як провідна ідея творчості К. Ушинського. Педагогічна система К. Ушинського. К. Ушинський і розвиток школи та педагогіки України. Загально-педагогічні ідеї К. Ушинського. Принцип народності виховання за К. Ушинським. Дидактичні погляди К. Ушинського.

Полікультурність – головний принцип педагогічної позиції М. Драгоманова. Ідея національної школи М. Драгоманова.

Гуманістична педагогіка В. Сухомлинського. Педагогічна система В. Сухомлинського. Навчання й виховання дітей 6-річного віку. Морально-

трудове виховання школярів. Етнічні засади родинного виховання. Ідеї становлення вчителя-вихователя.

С. Френе: школа успіху і радості. Педагогічні ідеї С. Френе. Основні положення і завдання «Школи успіху і радості» С. Френе.

Вальдорфська школа: ідея цілісного виховання (Р. Штайнер). Концептуальні засади вальдорфської педагогіки. Особливості вальдорфської педагогіки.

Виховний ідеал Г. Ващенко. Педагогічні погляди Г. Ващенко на національне виховання молоді та систему освіти. Педагогічна спадщина Г. Ващенко.

Система української освіти: принципи, види, рівні освіти, типи закладів освіти (згідно із Законом України «Про освіту» у чинній редакції).

Наукові дослідження в педагогіці: різновиди, проблема, мета, завдання, об'єкт, предмет. Методи у системі науково-педагогічних досліджень. Система методів (емпіричні, теоретичні, математичні, статистичні). Організація і методика педагогічного дослідження та експерименту. Результати експерименту.

Методи збирання інформації. Спостереження: види, переваги і недоліки, роль спостерігача. Експеримент: види (констатувальний, формувальний, природний, лабораторний) та основні етапи проведення.

Блок 3. Дидактичні та виховні засади сучасної педагогіки. Дидактика як теорія освіти і навчання: її сутність, основні категорії. Виникнення і становлення дидактики як науки. Предмет і завдання дидактики. Сутність і категоріальний апарат дидактики. Парадигми освіти і навчання (гуманістична, особистісно-орієнтована, компетентнісна, рефлексивна). Процес навчання: сутність і зміст, двосторонній характер, функції (освітня, виховна, розвивальна), структурні елементи навчання (мета, завдання, зміст, методи, засоби, форми організації навчання, його результати). Навчання, учіння, навчіння.

Поняття про базові принципи навчання. Характеристика принципів навчання (принципи науковості, системності і послідовності, доступності, наочності, активності і свідомості, міцності засвоєння знань, зв'язку теорії з практикою тощо).

Зміст освіти в сучасному закладі освіти: сутність та основні поняття. Знання, уміння, навички, компетентності. Зміст освіти як система наукових знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує всебічний розвиток розумових і фізичних здібностей учнів, формування їх світогляду, моральної поведінки, підготовку до суспільного життя. Нормативні документи, що відображають зміст освіти: Закон України «Про освіту», державний стандарт, базовий навчальний план, навчальна програма, навчальні підручники та посібники.

Структура навчально-пізнавальної діяльності учнів (сприймання – осмислення – розуміння узагальнення – закріплення). Пізнавальний інтерес, умови його розвитку у навчанні. Етапи та рівні засвоєння знань.

Методи навчання. Їх характеристика та класифікації за: джерелом інформації (словесні, наочні, практичні); характером пізнавальної діяльності (пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, пошукові); логікою пізнання (індуктивні, дедуктивні, традиційні). Загальні вимоги до вибору методів навчання.

Засоби навчання: їх ознаки, функції та характеристика. Технічні засоби навчання (візуальні, аудіальні, аудіовізуальні, мультимедійні, інформаційно-комунікаційні).

Види навчання (пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване, індивідуальне, інтегроване, диференційоване, ігрове, дистанційне). Компетентнісний підхід у навчанні. Форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів: фронтальна, групова, кооперативна, колективна, парна, індивідуальна.

Урок як форма організації навчання. Типи і структура уроків за дидактичною метою. Взаємозв'язок типу і структури уроку. Вимоги до підготовки вчителя до уроку. Активні (соціально-психологічні) форми організації освітнього процесу, їх різновиди: тренінг, диспут, ділова гра, круглий стіл, олімпіада, конкурс, виставка учнівської творчості.

Позаурочні форми навчання: факультативні заняття, просемінари, практикуми, секції, навчальні екскурсії, предметні гуртки, додаткові групові, індивідуальні заняття, домашня навчальна робота учня. Поняття про контроль навчання, його функції. Види, форми і методи контролю. Рівні навчальних досягнень учнів та їх характеристика. Критерії і норми оцінювання успішності учнів. Поточне, тематичне та підсумкове оцінювання.

Поняття і види педагогічних технологій (розвивальні, проєктні, проблемні, ігрові, інтерактивні). Головні ознаки педагогічних технологій. Педагогіка партнерства: педагогічно доцільна (суб'єкт-суб'єктна) взаємодія, концептуальні основи та принципи. Рівні та форми організації партнерської взаємодії. Сутність поняття «партнерство», «педагогіка партнерства». Історія становлення педагогіки партнерства як теорії гуманної педагогіки. Основні ідеї та принципи педагогіки партнерства.

Сутність і структура процесу виховання, його мета і завдання. Поняття виховного впливу та взаємовпливу. Рушійні сили та специфіка виховного процесу. Принципи виховання. Характеристика основних принципів виховання.

Зміст виховання. Системний підхід у структуруванні змісту національного виховання. Основні напрями національного виховання (моральне, громадянсько-патріотичне, розумове, естетичне, фізичне, валеологічне, трудове, екологічне, статево-гендерне, правове, економічне).

Самовиховання: сутність, методи і прийоми. Педагогічне керівництво самовихованням учнів. Концепція особистісно-орієнтованого виховання.

Методи виховання. Групи методів: формування свідомості особистості; організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки; стимулювання поведінки і діяльності; контролю, самоконтролю та самооцінки у вихованні.

Форми організації процесу виховання: позаурочна, позакласна та позашкільна виховна робота. Виховна взаємодія «вчитель-учень». Партнерство школи і сім'ї у вихованні учнів. Сім'я як соціально-педагогічне середовище. Форми і методи роботи закладу освіти з батьками учнів.

Професійна діяльність: поняття та етапи професіоналізації (професійне самовизначення, професійне навчання, професійна адаптація, професійне становлення, професійна реалізація, завершення професійної діяльності). Особливості інноваційної педагогічної діяльності. Вчитель як суб'єкт професійної діяльності.

Особистість вчителя та його педагогічна майстерність. Компоненти педагогічної майстерності та їх характеристика. Мотивація та стимулювання професійної діяльності (за ієрархією потреб А. Маслоу). Професійне (емоційне) вигорання педагога.

Управління в системі освіти. Управлінська діяльність. Лідерство, керівництво, супровід. Типологія лідерства. Стилi керівництва (авторитарний, демократичний, ліберальний). Корпоративна (організаційна) культура. Особливості і методи управлінської діяльності у сучасному закладі освіти.

3. Тематичний зміст тестів з психології

Блок 1. Психологія як наука про людину. Об'єкт, предмет психології. Психіка як об'єкт психології. Основні етапи розвитку уявлень про предмет психології. Поняття про психіку. Класифікація психічних явищ. Психічні явища як предмет психології.

Мозок і психіка: принципи розвитку та загальні механізми їх зв'язку. Поняття психічного відображення. Форми психічного відображення. Єдність і розбіжності психічних процесів, властивостей і станів. Структура, завдання та стан сучасної психології. Значення психологічних знань для навчання і виховання. Еволюція та розвиток психіки. Розвиток психіки у філогенезі: стадії та рівні розвитку форм психічного відображення. Категорія свідомості у психології. Свідомість як вищий рівень психіки людини. Суспільно-історичний характер свідомості. Передумови і умови виникнення свідомості людини. Психологічна структура свідомості. Свідоме і несвідоме в психічній діяльності людини. Поняття особистості в психології.

Людина, індивід, особистість, індивідуальність. Діяльність як психологічна проблема. Поняття про діяльність як прояв фізичної і психічної активності. Діяльність як фактор розвитку індивіда і становлення людської особистості та індивідуальності. Соціально-психологічний аспект діяльності. Діяльність як психофізичний процес: психічні процеси та досвід людини (знання, уміння, навички, звички). Поняття про спілкування.

Диференціація психології на галузі. Групи галузей психології – теоретична, науково-прикладна, практична психологія. Напрямки сучасної психології.

Поняття особистості в психології. Співвідношення понять «людина», «особа», «індивід», «особистість», «індивідуальність». Багатозначність

підходів до визначення особистості. Три основних історичних періоди у вивченні особистості: філософсько-літературний, клінічний, експериментальний. Взаємозв'язок біологічного та соціального в особистості. Структура особистості в вітчизняній та зарубіжній психології.

Поняття соціалізації. Індивідуально-особистісні та соціальні чинники формування соціалізації. Первинна та вторинна соціалізація особистості. Стадії соціалізації: первинна соціалізація, стадія індивідуалізації, стадія інтеграції, трудова стадія, післятрудова стадія. Механізми соціалізації: ідентифікація, емпатія, конформізм, наслідування, рефлексія, адаптація, інтеграція

Теоретичні основи проблеми цінностей. Зміст і поняття цінностей. Співвідношення понять «цінності» і «ціннісні орієнтації». Ціннісні орієнтації як структурний компонент спрямованості особистості. Ціннісні орієнтації та життєві цілі і плани. Підходи до класифікації ціннісних орієнтацій, критерії та види ціннісних орієнтацій. Самореалізація як процес послідовної реалізації життєвих цілей. Самореалізація як самостійне і складне психічне явище, яке є функцією свідомості особистості. Поняття самоактуалізації для позначення процесу реалізації людиною свого потенціалу. Самоактуалізація як потреба і як процес.

Блок 2. Теоретико-методологічні засади пізнання психіки.

Кордоцентризм у психолого-педагогічних поглядах П. Юркевича. П. Юркевич про «серце» та його значення у духовному житті людини. Інтроспекція як метод дослідження душі. Співвідношення фізичного та психічного.

О. Лазурський як один із основоположників експериментальної психології. Методика природного експерименту та її вплив на розвиток педагогічної психології. Співвідношення обдарованості і умов соціального середовища в психічному розвитку особистості.

Внесок В. Вундта у розвиток психології як науки. Психологія як наука про безпосередній досвід. Експеримент як ключова ланка перетворення психологічного знання в наукове.

Психоаналіз: основні концепції та принципи. Рівні свідомості: топографічна модель. Структурна концепція психіки З. Фрейда: Ід, Его та Супер-его. Взаємозв'язок структурної моделі з рівнями свідомості.

Індивідуальна психологія А. Адлера. Індивід як єдине узгоджуване ціле. Комплекс меншовартості. Адлерівська концепція прагнення до вищості. Стиль життя. Соціальний інтерес як показник психічного здоров'я.

Аналітична психологія К. Юнга. Аналітична психологія: основні концепції та принципи. Структура особистості: его, особистісно-несвідоме, колективно-несвідоме. Концепція архетипів. Найбільш важливі архетипи: персона, тінь, анімус, аніма, самість.

Неофрейдизм. Класичний біхевіоризм. Гуманістична та генетична психологія. Его-психологія: результат розвитку психоаналізу. Его-теорія особистості Еріка Еріксона.

Основні концепції та принципи гуманістичної теорії особистості Е. Фрома. Соціальні типи характеру: рецептивний, експлуататорський, накопичувальний, ринковий. Продуктивна орієнтація в гуманістичній теорії Е. Фрома. Поведінка під знаком стимулу. Класичний біхевіоризм. Дж. Уотсон. Ідея рефлексу як повернення до вихідної точки поведінки. І. П. Павлов. Теорія оперантного наочіння Б. Скіннера. Особистість з точки зору біхевіористичного напрямку. Основні принципи соціально-когнітивної теорії А. Бандури. Саморегуляція та пізнання в поведінці.

Основні принципи гуманістичної психології А. Маслоу. Мотивація: ієрархія потреб. Керуючий мотив у житті: тенденція актуалізації К. Роджерса. Феноменологічна позиція К. Роджерса. Я-концепція та її розвиток.

Повноцінно функціонуюча людина. Психосинтез Р. Ассаджіолі. Пошук людиною сенсу життя і логотерапія В. Франкл. Екзистенційна психологія (І. Ялом).

Механізми інтеріоризації в когнітивній психології. Інтеріоризація як рух від дії, до думки. Ж. Піаже.

Г. Костюк про освітній процес та психічний розвиток учнів. Основні праці, присвячені розумінню психологічного розвитку дитини. Основні ідеї Г. Костюка про освітній процес та психічний розвиток учня (цілісний підхід до розвитку, активність учня, інтерактивність та взаємодія, розвиток мислення, врахування індивідуальних особливостей).

Вчинок як сутнісна для людини форма активності (В. Роменець). Вчинок як принцип побудови теорії та історії психології.

Вимоги до методів психології. Основні етапи психологічного дослідження. Принципи організації та проведення психологічних досліджень. Співвідношення понять методологія, метод, методика.

Характеристика груп методів загальної психології за Б. Ананьєвим: організаційні (порівняльний, лонгітюдний, комплексний); інтерпретаційні (генетичний, структурний); методи кількісної та якісної обробки даних (методи математичної статистики); емпіричні методи (основні та допоміжні, експериментальні і неекспериментальні, діагностичні).

Блок 3. Психічні процеси та соціально-психологічні виміри людини.

Поняття про відчуття: відчуття як первинна форма орієнтування організму в довкіллі. Фізіологічна основа відчуттів: органи чуття, аналізатори, рецептори. Адекватні і неадекватні подразники. Класифікація та види відчуттів: дистантні (зорові, слухові, нюхові), контактні (смакові, больові, тактильні), екстероцептивні, інтероцептивні, пропріоцептивні. Загальні закономірності відчуттів: пороги чутливості, адаптація, взаємодія відчуттів, сенсibilізація, синестезія, контраст, індукція. Властивості відчуттів: якість, інтенсивність, тривалість, просторова локалізація.

Поняття про сприймання. Природа сприймання. Взаємозв'язки аналізаторів у процесі сприймань. Фізіологічні основи сприймань. Роль моторних компонентів у сприйманні. Сприймання як дія. Загальні властивості та індивідуальні особливості сприймань (предметність, цілісність,

структурність, константність, осмисленість, категоріальність, вибірковість, аперцепція, динамічний стереотип, установка). Ілюзії, галюцинації та їх причини. Класифікація і види сприймань: за провідним аналізатором (зорові, слухові, нюхові, смакові, дотикові, статичні, кінестетичні); за формами існування матерії (простору, руху, часу). Мимовільне та довільне сприймання. Спостереження як форма довільного сприймання.

Поняття про пам'ять. Пам'ять людини (довільна, логічна, опосередкована) і тварини (генетична, механічна). Зв'язок пам'яті людини з її здібностями та діяльністю. Природа пам'яті. Теорії і закони пам'яті. Класифікація та види пам'яті: за часом збереження матеріалу (миттєва, короткочасна, оперативна, довготривала, генетична); за переважаючим аналізатором (зорова, слухова, тактильна, смакова, нюхова); за змістом того, що запам'ятовується і відтворюється (образна, словесно-логічна, рухова, емоційна); за характером участі волі в процесах запам'ятовування і відтворення матеріалу (мимовільна і довільна). Процеси і закономірності пам'яті. Запам'ятовування (мимовільне, довільне, механічно-логічне, оперативне). Заучування і прийоми його організації. Умови ефективності запам'ятовування. Відтворення (мимовільне, довільне, впізнавання, пригадування, спогади). Збереження і забування. Ремінісценція. Ретроактивне і проактивне гальмування. Закон забування Г. Еббінгауза.

Поняття про мислення. Зв'язок мислення з мовою, мовленням та чуттєвим пізнанням людини. Теорії мислення, його фізіологічна основа. Функціонально-операційна сторона мислення. Мислительні дії та операції (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення, конкретизація). Логічні форми мислення як продукти мисленнєвого процесу: поняття (родові, видові, загальні, збірні, одиничні, конкретні, абстрактні, категорії, зміст, об'єм поняття, визначення), судження (поодинокі, часткові, загальні, прості, складні, стверджувальні, заперечні, тотожно-хибні, здійсненні, нездійсненні), умовисновки (індуктивні, дедуктивні, міркування, висновок, аналогія). Мислення як діяльність: процес розв'язання задач. Класифікація та види мислення: за змістом (наочно-дійове, наочно-образне, абстрактне); залежно від змісту завдань, у вирішенні яких воно вимагається (технічне, наукове, художнє); за характером завдань (практичне, теоретичне, інтуїтивне, аналітичне); за ступенем новизни і оригінальності (репродуктивне, продуктивне, реалістичне).

Поняття про уяву як вищий пізнавальний процес. Фізіологічна основа уяви. Процеси, основні прийоми створення образів уяви (акцентування, гіперболізація, аглютинація, типізація, схематизація, алегорія). Класифікація та види уяви: у зв'язку із застосуванням волі (активно-довільна, пасивно-мимовільна); залежно від характеру діяльності людини (продуктивно-творча, репродуктивно-відтворююча); за змістом (художня, технічна, наукова). Мрії, фантазії, сновидіння, галюцинації. Функції уяви (уявлення дійсності в образах; регулювання емоційних станів; участь у довільній регуляції пізнавальних процесів і станів; формування внутрішнього плану дій).

Поняття про увагу. Функції уваги. Природа уваги в теорія та концепціях. Наукові положення про розвиток уваги Т.Рібо. Теорія установок М. Узнадзе; вчення про осередок оптимального збудження І. Сеченова, І. Павлова; теорія домінанти О. Ухтомського.

Види уваги: мимовільна (пасивна); довільна (активна); післядовільна; природно і соціально-обумовлена; безпосередня і опосередкована; чуттєва, інтелектуально-моторна. Форми уваги: зовнішня і внутрішня; колективна, групова, індивідуальна. Властивості уваги: спрямованість, зосередженість, стійкість, тривалість, концентрація, коливання, розподіл, переключення, обсяг.

Поняття про емоції і почуття. Функції емоцій і почуттів. Психологічні теорії емоцій, їх фізіологічна основа. Види емоцій: прості, складні, вроджені, набуті. Види почуттів: моральні, інтелектуальні, естетичні. Форми переживання емоцій і почуттів: афекти, настрої, стрес, пристрасті, потяги. Емоційні стани (страх, тривога, сором, гнів, роздратування, радість та ін.).

Поняття про волю. Ознаки вольової поведінки. Функції волі (спонукальна і гальмівна; спрямовуюча і регулююча). Теорії волі (інтелектуалістична, мотиваційна, волюнтаристична). Природа волі (реактивна, рефлекторна, мотиваційна, регуляційна, природа «вольового вибору»). Історія розвитку уявлень про волю. Воля як вища психічна функція. Вольова регуляція поведінки: внутрішня і зовнішня. Внутрішній (інтернальний) та зовнішній (екстернальний) локус контролю. Критерії вольової поведінки. Вольові дії (довільні і мимовільні). Простий і складний вольовий акт. Основні фази (структура) складної вольової дії. Потяг, бажання, хотіння як форми прояву волі. Розлади складної вольової дії: абулія та апраксія. Класифікація вольових якостей особистості: первинні: (базальні) – сила волі, енергійність, наполегливість, витримка, сміливість тощо; вторинні (характерологічні) – хоробрість, рішучість, впевненість в собі, самоволодіння та ін.; третинні (морально-ціннісні) – відповідальність, принциповість, обов'язковість, ініціативність, діловитість та ін.

Поняття особистості в психології. Теорії особистості: психодинамічні, соціодинамічні, інтеракціоністичні, експериментальні, неекспериментальні, структурні, динамічні. Структура особистості: спрямованість, індивідуально-психофізіологічні властивості особистості; соціально-психологічна характеристика, соціально-генетичний аспект. Самооцінка – центральний компонент Я-концепції. Класифікація самооцінки за рівнем (висока, середня, низька), за співвіднесенням з реальними успіхами (адекватна, неадекватна); за особливістю функціонування (конфліктна, безконфліктна). Рівень домагань. Самоповага.

Діяльність як психологічна проблема. Поняття про діяльність як прояв фізичної і психічної активності. Зміст і структура активності та діяльності: потреби, мотиви, завдання, дія (операція), результат, контроль, оцінка. Внутрішні і зовнішні компоненти діяльності. Інтеріоризація та екстеріоризація. Види людської діяльності (спілкування, гра, навчання, праця) їх засвоєння й розвиток.

Поняття про спілкування. Структура спілкування. Засоби спілкування: мова і мовлення в психічному розвитку людини; невербальні засоби спілкування. Види мови і мовлення: монологічне, діалогічне, усне, письмове, внутрішнє, зовнішнє. Функції спілкування: комунікативна, інтерактивна, перцептивна. Рівні спілкування (макро-, меза-, мікрорівень). Форми спілкування: анонімна, функціонально-рольова, педагогічна.

4. Зразок тестових завдань

1. **Вкажіть основні категорії педагогіки:**
 - а) виховання, навчання, освіта, розвиток, формування;
 - б) навчання, форми, методи, закономірності;
 - в) навички, уміння, здібності, учіння;
 - г) засоби, педагогічні умови, принципи.

2. **Хто з педагогів вперше запропонував поняття «народна педагогіка»?**
 - а) Г. Сковорода;
 - б) О. Духнович;
 - в) К. Ушинський;
 - г) С. Русова.

3. **Дидактика – це:**
 - а) галузь педагогіки, що досліджує теорію освіти і навчання;
 - б) розділ педагогіки, що досліджує її історичний розвиток;
 - в) галузь педагогіки, що вивчає завдання, зміст, організаційні форми та методи викладання певної дисципліни відповідно до вікових особливостей учнів;
 - г) розділ педагогіки, що досліджує виховання особистості.

4. **Що, на думку більшості психологів, є рушійною силою психічного розвитку?**
 - а) активність;
 - б) емоційність;
 - в) системність;
 - г) об'єктивність.

5. **Які з наведених визначень поняття «психологія» є правильними?**
 - а) психологія – це наука, що вивчає психіку людини та закономірності її психічної діяльності;
 - б) психологія – це наука, що вивчає процеси активного відображення людиною і тваринами об'єктивної реальності у формі відчуттів, сприймань, понять, почуттів та інших явищ психіки;
 - в) психологія – це наука про закономірності, механізми і факти психічного життя людини та вищих тварин.

6. Які із визначень поняття психіки є правильним?

- а) психіка – це суб'єктивне відображення суб'єктивної реальності;
- б) психіка – це суб'єктивне відображення об'єктивної реальності;
- в) психіка – це об'єктивне відображення об'єктивної реальності;
- г) психіка – це властивість особливим чином організованої матерії – мозку.

7. Що з названого належить до психічних станів?

- а) уява;
- б) спокій;
- в) спостережливість;
- г) пригніченість.

8. Що з названого належить до психічних властивостей?

- а) пам'ять;
- б) пам'ятливість;
- в) схвильованість;
- г) характер.

9. Хто з чеських педагогів є найвидатнішим представником та основоположником педагогіки як науки?

Яка найістотніша властивість психічного відображення?

- а) активність;
- б) емоційність;
- в) системність;
- г) об'єктивність.

10. Яке з наведених визначень поняття «увага» є правильним?

- а) увага – це форма психічної діяльності, що виникає при дії об'єкта на органи чуття людини;
- б) увага – це вибіркоче сприймання об'єктів;
- в) увага – це форма психічної діяльності, яка полягає в її спрямованості та зосередженості на певних об'єктах;
- г) увага – це активний стан організму, установка аналізаторів на подразники.

11. Розподіл уваги – це:

- а) свідоме перенесення уваги з одного об'єкта на інший;
- б) здатність людини одночасно виконувати декілька видів діяльності;
- в) здатність людини за один акт уваги схоплювати певну кількість об'єктів;
- г) міра зосередженості уваги на певному об'єкті.

12. Як називається здатність людини тривалий час зосереджуватись на певному об'єкті?:

- а) стійкість уваги;
- б) концентрація уваги;

- в) розподіл уваги;
- г) обсяг уваги.

13. Яке з наведених визначень поняття «відчуття» є найбільш повним і правильним?

- а) відчуття – це процес опосередкованого відображення в мозку людини властивостей предметів і явищ об'єктивної дійсності;
- б) відчуття – це процес безпосереднього відображення в мозку людини предметів і явищ навколишньої дійсності в їхніх взаємозв'язках та взаємозалежностях;
- в) відчуття – це відображення в мозку людини окремих властивостей, якостей предметів і явищ об'єктивної дійсності внаслідок їхнього безпосереднього впливу на аналізатори.

14. Як називається підвищення чутливості аналізатора при взаємодії з іншим аналізатором або при його систематичному тренуванні?

- а) компенсація;
- б) синестезія;
- в) сенсibiliзація;
- г) післядія в аналізаторі.

15. Компенсація відчуттів – це:

- а) зміна чутливості аналізатора відповідно до сили подразника;
- б) підвищення чутливості одних аналізаторів при втраті чутливості інших;
- в) поява відчуттів, не характерних для тих аналізаторів, які подразнюються.

16. Яке з наведених визначень поняття «сприймання» є найбільш повним і правильним?

- а) сприймання – це сукупність відчуттів людини;
- б) сприймання – це відображення у свідомості людини предметів та явищ об'єктивної дійсності внаслідок їх дії на аналізатори;
- в) сприймання – це відображення у свідомості людини найбільш істотних якостей і властивостей предметів у їхній сукупності.

17. Апперцепція сприймання – це:

- а) неадекватне, помилкове сприймання предметів і явищ;
- б) залежність сприймання людини від змісту її попереднього досвіду;
- в) активізація раніше утворених тимчасових нервових зв'язків під впливом дії тих чи інших предметів та явищ.

18. Яке з наведених визначень поняття «пам'ять» є найбільш повним і правильним?

- а) збереження та відтворення раніше набутих вражень;
- б) запам'ятовування, зберігання, відтворення або впізнавання того, що було в минулому досвіді людини, а також забування збереженої інформації;

в) засвоєна на відчуттях та сприйманнях здатність людини збагачувати свій досвід.

19. Як називаються образи предметів і явищ, які ми сприймали раніше та відтворюємо на даний момент подумки?

- а) уявлення;
- б) пам'ять;
- в) уява.

20. Яку пам'ять характеризує запам'ятовування образів конкретних предметів та явищ, а також їхніх властивостей?

- а) словесно-логічну;
- б) емоційну;
- в) рухову;
- г) образну.

21. Про яку пам'ять йде мова, коли ми щось запам'ятовуємо та відтворюємо, не ставлячи за мету запам'ятати або відтворити?

- а) довільну;
- б) мимовільну;
- в) довготривалу;
- г) короткочасну;
- д) оперативну.

22. Як називається запам'ятовування, яке спирається на розуміння матеріалу в процесі дії з ним?

- а) довільне;
- б) мимовільне;
- в) механічне;
- г) смислове.

23. Як називається найпростіша форма відтворення?

- а) згадування;
- б) впізнавання;
- в) пригадування.

24. Як називається відтворення, яке відбувається без повторного сприймання того, що ми намагаємось відтворити?

- а) впізнавання;
- б) згадування;
- в) пригадування.

25. Чим зумовлені наочно-образний, словесно-абстрактний та змішаний типи пам'яті?

- а) співвідношенням першої та другої сигнальних систем;

- б) вимогами професійної діяльності;
- в) умовами життя людини.

26. Яке із наведених визначень поняття «мислення» є найбільш повним та правильним?

- а) мислення – це процес опосередкованого та узагальненого відображення предметів і явищ об'єктивної дійсності;
- б) мислення – це процес безпосереднього відображення предметів і явищ об'єктивної дійсності у їх зв'язках та відношеннях;
- в) мислення – це процес опосередкованого й узагальненого відображення у свідомості людини предметів і явищ об'єктивної дійсності в їхніх істотних властивостях, зв'язках та відношеннях.

27. В якому варіанті названі лише розумові операції?

- а) порівняння, аналіз, відчуття, синтез, узагальнення;
- б) аналіз, синтез, узагальнення, пригадування, конкретизація, міркування;
- в) аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, конкретизація, порівняння.

35. Яку розумову операцію виконують учні, коли на основі спостереження за певними фактами вони виводять та формулюють відповідні правила?:

28. В якому варіанті названі лише форми мислення?

- а) поняття, аналіз, узагальнення, порівняння, розуміння, синтез;
- б) усвідомлення, абстрагування, конкретизація;
- в) поняття, судження, умовивід.

29. Як називається прийом створення образів уяви, який полягає у своєрідній переробці уявлень двох або більше об'єктів?

- а) аглютинація;
- б) комбінування;
- в) типізація;
- г) акцентування.

30. В педагогіці метод рейтингу – це:

- а) метод навчання;
- б) метод виховання;
- в) метод науково-педагогічного дослідження;
- г) метод самовиховання.

31. До яких видів потреб належить потреба у самоактуалізації?

- а) матеріальна потреба;
- б) духовна потреба;
- в) біологічна потреба;
- г) соціальна потреба.

32. До чого належать такі поняття: науковість, цілісність, ступінь узагальненості, зв'язок з поведінкою та діяльністю?

- а) форми світогляду;
- б) види світогляду;
- в) якості світогляду.

33. Яке із визначень діяльності є найбільш повним і правильним?

- а) діяльність – це активність людини, що виявляється у системі дій, спрямованих на досягнення поставленої мети;
- б) діяльність – це активна поведінка людини, спрямована на задоволення її потреб;
- в) діяльність – це сукупність дій, які об'єднані спільною метою і виконують певну суспільну функцію.

34. Як називаються дії, що характеризуються низьким ступенем усвідомлення мети і наслідків?:

- а) мимовільними;
- б) довільними;
- в) імпульсивними;
- г) вольовими.

35. Як називається те, заради чого відбувається діяльність?:

- а) мета;
- б) мотив;
- в) результат.

36. Як називаються засвоєні та зміцнені шляхом вправ способи дій?:

- а) вміння;
- б) знання;
- в) звички;
- г) навички.

37. В якому варіанті наведено правильне та повне визначення поняття «спілкування»?:

- а) спілкування – це взаємини людей, які складаються в процесі їх спільної діяльності;
- б) спілкування – це взаємодія двох або більше людей, спрямована на обмін інформацією пізнавального чи афективно-оцінного характеру;
- в) спілкування – це обмін інформацією, який служить досягненню поставленої мети;
- г) спілкування – це комунікація, спрямована на обмін думками.

38. В якому варіанті названо засоби спілкування?

- а) житейські та наукові знання;
- б) колективна діяльність;

- в) взаємини і ставлення;
- г) положення партнерів в просторі, зображення, міміка, жести.

39. Як називається просторова дистанція, якої дотримуються люди, що перебувають в офіційних стосунках?

- а) інтимною;
- б) соціальною;
- в) публічною;
- г) особистою.

40. Як називається спілкування, в основі якого лежить розкрита проблема та вичерпана тема?

- а) незавершене;
- б) завершене;
- в) короткотривале;
- г) тривале.

41. Яке із визначень поняття «мова» є найбільш повним і правильним?

- а) мова – це набір звуків і слів;
- б) мова – це засіб спілкування;
- в) мова – це знакова система слів, які щось означають і служать засобом спілкування.

42. Як називається мовлення, при якому говорить лише одна людина, а інші її слухають?

- а) діалогічне;
- б) монологічне;
- в) внутрішнє.

43. Почуття – це:

- а) переживання, які пов'язані із задоволенням або незадоволенням потреб організму, що мають відношення до фізіологічного та психічного гомеостазу;
- б) переживання і усвідомлення виразних рухів і змін внутрішніх органів;
- в) переживання, які пов'язані із задоволенням або незадоволенням духовних потреб людини.

44. Як називається емоційний стан, що позначається протягом значного часу на поведінці людини та її думках?:

- а) пристрасть;
- б) афект;
- в) стрес;
- г) фрустрація;
- д) настрій.

45. Що є наслідком суспільно-історичного розвитку почуттів?

- а) зміст людських почуттів;

- б) форми виявлення почуттів людиною;
- в) форми виявлення та зміст почуттів людини.

46. Яку властивість почуттів описують такі протилежні поняття: радість-сум, любов-ненависть, огида-приятність, задоволення-незадоволення?

- а) інтенсивність;
- б) полярність;
- в) стійкість;
- г) тривалість.

47. Як називаються почуття, які пов'язані з практичною діяльністю людини?

- а) інтелектуальні;
- б) естетичні;
- в) праксичні;
- г) моральні.

48. Ознаками пристрастей є:

- а) стійкість, дієвість, тривалість, ситуативність;
- б) вибірковість, дієвість, стійкість, зв'язок із спрямованістю особистості;
- в) сила, глибина, зв'язок з потребами.

49. Яке з визначень поняття «воля» є правильним?:

- а) воля – це психічний процес свідомої і цілеспрямованої регуляції людиною своєї діяльності та поведінки з метою досягнення поставленої мети;
- б) воля – це психічний процес, що виникає у переборюванні людиною зовнішніх чи внутрішніх перешкод для досягнення поставленої мети за допомогою вольових зусиль;
- в) воля – це свідоме регулювання людиною своїх дій та вчинків, які вимагають подолання внутрішніх і зовнішніх труднощів.
- г) всі попередні визначення правильні.

50. Як називається прагнення людини досягнути мети тієї складності, на яку вона вважає себе здатною?:

- а) самооцінка;
- б) самоповага;
- в) рівень домагань;
- г) самосвідомість.

5. Критерії оцінювання, структура тесту і порядок оцінювання підготовленості знань, вмінь та навичок вступників

Фахове вступне випробування з дисципліни «Педагогіки та психологія» проводиться у формі вступного іспиту (письмового тестування).

Кожен варіант тесту має 75 тестових завдань та включає:

- завдання які мають чотири варіанти відповіді, з яких лише *ОДНА ПРАВИЛЬНА*. Завдання вважається виконаним, якщо вступник вибрав і позначив правильну відповідь у бланку відповідей (вкладці письмової роботи).

Перевірці підлягають знання, вміння та навички, які необхідні для подальшого опанування освітніх компонентів за освітнім ступенем магістр галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія».

Поріг «склав/не склав» дорівнює 25 правильним відповідям на тестові завдання, що в перерахунку за 200 бальною шкалою дорівнює 100 балам.

Якщо вступник відповів правильно на 25 тестових завдань, то кожна наступна правильна відповідь оцінюється у 2 бали.

Якщо вказано неправильну відповідь, не позначено жодного варіанта або надана відповідь з двома або більше вибраними варіантами, навіть якщо серед них є правильна, відповідь оцінюється в 0 балів.

Максимальне значення кількості балів, що може бути отримана вступником дорівнює 200 балам.

Тривалість вступного іспиту складає 150 хвилин. На кожне запитання вступнику відводиться 2 хвилини.

**Таблиця переведення кількості правильно наданих відповідей
вступником за виконання завдань у бали (за шкалою від 100 до 200
балів)**

Кількість правильних відповідей	Кількість балів	Кількість правильних відповідей	Кількість балів	Кількість правильних відповідей	Кількість балів	Кількість правильних відповідей	Кількість балів
1-24	0 (не склав)	37	124	50	150	63	176
25	100	38	126	51	152	64	178
26	102	39	128	52	154	65	180
27	104	40	130	53	156	66	182
28	106	41	132	54	158	67	184
29	108	42	134	55	160	68	186
30	110	43	136	56	162	69	188
31	112	44	138	57	164	70	190
32	114	45	140	58	166	71	192
33	116	46	142	59	168	72	194
34	118	47	144	60	170	73	196
35	120	48	146	61	172	74	198
36	122	49	148	62	174	75	200

7. Рекомендовані джерела для самопідготовки

7.1. Література з педагогіки:

1. Бондар В. І. Дидактика: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ : Либідь, 2005. 264 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: навч. посіб. [4-те вид., стер.]. Київ: Академвидав, 2012. 615 с. (Альма-матер).
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: практикум: навч. посіб. Київ: Слово, 2013. 447 с.
4. Дичківська І.М. Педагогіка М. Монтесорі: виклики сучасності. Рівне: Волин. береги, 2016. 383 с.
5. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/>
6. Задорожна-Княгницька Л.В. Історія педагогіки: навч. посіб. [для студентів ЗВО]. Херсон: Олді-плюс, 2020. 361 с.
7. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
8. Козловський Ю.М., Ортинський В.Л., Дольнікова Л.В. Педагогіка: підруч. [для здобувачів наук. ступеня доктор філософії, студентів та викладачів] ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. 371 с.
9. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. Київ. Самміт-Книга. 2020. 272 с.
10. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>.
11. Лукіна Т. О. Управління якістю загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. Київ: Педагогічна думка, 2020. 230 с.
12. Лук'янова Л. Б., Вовк М. П., Соломаха С.О., Грищенко Ю. В. Практична підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти: українські реалії і перспективи: науково-аналітична доповідь; за науковою редакцією Н. Г. Ничкало / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ – Чернівці: Букрек, 2023. 80 с.
13. Малихін А.О. Історія педагогіки в схемах, таблицях, ілюстраціях. Харків: ПромАрт, 2019. 347 с.
14. Малихін А.О. Тестові завдання з педагогіки та історії педагогіки. Бердянськ: БДПУ, 2019. 224 с.
15. Марушкевич А.А., Спіцин Є. С., Кошечко Н. В. Педагогіка: (у структур.-логіч. схемах та табл.): навч. посіб. Київ: Компринт, 2020. 90 с.
16. Наказ МОН України «Про затвердження положення про педагогічну інтернатуру» № 1128 від 25.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1670-21#n14>.
17. Нова українська школа: путівник для вчителя 5–6 класів: навч.-метод. посіб. / за ред. А. Л. Черній ; відп за вип. В. М. Салтишева. Рівне : РОІПО, 2022. 168 с.

18. Омельчук В.В. Педагогіка Василя Сухомлинського – педагогіка гуманізму: [навч. посіб. для студентів ВНЗ пед. спец.]. Рівне: Волин. обереги, 2018. 262 с.
19. Онищенко Н. П., Сергійчук О. М. Педагогіка: навч-метод. посіб.: у 2 ч. [3-ге вид., розшир. та доповн.]. Переяслав (Київ. обл.): Домбровська Я. М., 2024. Ч. I. 418 с.
20. Осадчий І.Г. Педагогіка якості освіти: бери й роби : посіб. із менеджменту якості для керівників закл. заг. серед. освіти. Київ: Шкільний світ, 2021. 271 с.
21. Педагогіка: методичні рекомендації для самопідготовки та самоконтролю / укладачі: Плахотнік О.В., Стражнікова І.В. Івано-Франківськ, 2022. 94 с.
22. Педагогіка: навч. посіб. / М-во освіти і науки України, Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича; уклад. І. В. Ковальчук. Чернівці: Рута, 2018. 426 с.
23. Педагогіка: навч. посіб. для дистанц. навчання : [студентам закл. вищ. пед. освіти, викладачам, вчителям] / Бабич О. О., Пащенко М. І., Обміняна Г. Л., Яценко Т. В. ; М-во освіти і науки України, Упр. освіти і науки, Черкас. облдержадмін., КЗ «Уман. гуманіт.-пед. фак. коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкас. облради». Умань : Сочінський М. М., 2022. 133 с.
24. Педагогіка: словник термінів і понять / М-во освіти і науки України, Департамент науки і освіти Харків. облдержадмін., Комунал. заклад «Харків. гуманіт.-пед. акад.», Харків. облради; уклад.: Г. Ф. Пономарьова, І.М. Толмачова. Харків: Діса плюс, 2017. 48 с.
25. Проніков О. К. Історія педагогіки : курс лекцій. Київ : Слово, 2015. 434 с.
26. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна; за заг. ред. Л. М. Михайлової. Северодонецьк, 2020. 194 с.
27. Сучасна освіта: стратегії та технології навчання молоді і дорослих: зб. наук. праць / за ред. О. І. Шапран і Ю. П. Шапрана. Переяслав (Київ. обл.): Домбровська Я. М., 2024. 566 с.
28. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. [3-є вид., стер.]. Київ: Академвидав, 2009. 559 с. (Альма-матер).

7.2. Література з психології:

1. Варій М. Й. Загальна психологія: підручник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 1007 с.
2. Данилюк І. В. Історія психології в Україні: західні регіони. Київ: «Либідь». 2003. 152 с.
3. Загальна психологія: підручник для студ. вищ. навч. закладів. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук ін.; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ: Каравела , 2011. 464 с.
4. Загальна психологія: навч. посіб. Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В.. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 296 с.

5. Максименко С.Д. Загальна психологія: навч. посіб. Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. 222 с.
6. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: навч. посіб. 2-ге вид., допов. Київ: Вища шк., 2001. 487 с.
7. Основи психології / за ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. Київ: Либідь, 2016. 544 с.
8. Павелків Р. В. Загальна психологія: підручник. Київ: Кондор, 2012. 576 с.
9. Психологія: підручник / [Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова]. Київ: Либідь, 2001. 560 с.
10. Приходько Ю., Кучеренко Є. Психологія: тестові завдання. К : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2011. 142 с.
11. Савчин М. В. Загальна психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2011. 464 с.
12. Жуков С. М., Жукова Т. В. Історія психології. Київ: Кондор, 2009. 232 с.
13. Жуков С. М. Історія психології : навч. посіб. Київ: Кондор, 2009. 232 с.
14. Роменець В.А. Історія психології: Стародавній світ. Середні віки. Відродження : навч. посіб. Київ: Либідь, 2005. 916 с.
15. Роменець В.А. Історія психології: ХІХ - початок ХХ століття: навч. посіб. Київ: Либідь, 2007. 832 с.
16. Бреусенко-Кузнецов А. О. Теорії особистості: зарубіжний досвід теоретизації: курс лекцій. Київ: Миленіум, 2008. 442с.
17. Бурлачук Л. Р. Психодіагностика особистості. Київ: Здоров'я, 2017. 168 с.
18. Варій М. Й. Психологія особистості. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 592 с.
19. Гордієнко В., Копець Л. Психологія особистості в біографіях, подіях, портретах: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 304 с.
20. Коваленко А.Б. Соціальна психологія. Київ : Геопринт, 2006. 400 с
21. Копець Л. В. Психологія особистості: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 458 с
22. Ложкін, Г.В., Пов'якель Г.В. Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика. Київ: «Професіонал», 2006. 416 с.
23. Ложкін Г.В., Волянчук Н.Ю., Солтик О.О. Психологія праці. Хмельницький: ХНУ, 2013. 191 с.
24. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 274 с.
25. Москаленко В.В. Соціальна психологія: підручник. Видання 2-ге, виправлене та доповнене. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
26. Москалець В.П. Психологія особистості : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 262 с.

27. Семиченко В. А. Психологія особистості. Київ: Видавець Ешке О.М., 2001. 427 с.
28. Соціальна психологія: навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Волянчук, та ін. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2019. 254 с.
29. Столяренко О. Б. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
30. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.-метод. посіб. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 206 с.
31. Орбан-Лембрік, Л.Е. Соціальна психологія. Київ: Академвидав, 2013. 448 с.